

INSTITUTUL DE ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI

Str. Știrbei Vodă nr. 37, sector 1,

București 010102

Tel: 040-21-313.64.91; 314.27.83

Fax: 040-21-312.14.47

România

Echipa de cercetare:

dr. **Monica Cuciureanu**, cercetător științific II (Coordonator)

Gabriela Alecu, cercetător științific III

Dan Badea, cercetător științific III

drd. **Luminița Catană**, cercetător științific III

drd. **Oana Gheorghe**, cercetător științific

dr. **Ovidiu Mântăluță**, cercetător științific III

Adrian Mircea, cercetător științific III

drd. **Ioana Tarău**, cercetător științific III

dr. **Adela Mihaela Țăranu**, cercetător științific II

Lucian Voinea, cercetător științific III

dr. **Elisabeta Negreanu**, colaborator extern

Motivația elevilor și învățarea

Prezentarea generală a proiectului

Motivația pentru învățare influențează procesul de învățare în sine și, implicit, rezultatele acestui proces. Sintagmele și etichetările negative, precum *elevii nu mai sunt interesați să învețe, n-au drag de carte, nu sunt motivați să învețe*, au apărut deseori în investigațiile realizate recent de cercetătorii ISE în unitățile școlare. Este o realitate semnalată frecvent de profesorii din țara noastră și o problemă actuală, la care specialiștii din domeniul științelor educației, dar și practicienii au încercat să caute soluții. Datorită importanței sale, literatura de specialitate s-a focalizat mult asupra acestei teme care își păstrează actualitatea.

Specialiștii au încercat să identifice pârghiile prin care se declanșează motivația pentru învățare, dar și acele tehnici și strategii prin care adulții din școală – în principal profesorii și directorii – pot crește gradul de motivare a elevilor.

Scopul proiectului

Echipa de cercetători va colabora cu dumneavoastră pentru a dezvolta un instrument comun prin care să se sondeze principalii factori favorizanți ai creșterii motivației elevilor pentru învățare. În cadrul proiectului vom identifica cele mai frecvente strategii de motivare utilizate în școală. Dincolo de aceste aspecte, proiectul își propune elaborarea unor recomandări adresate elevilor și cadrelor didactice preocupate de creșterea gradului de motivație și autonomie în învățare, respectiv de diversificarea strategiilor de motivare a elevilor pentru învățare.

Ce urmează să realizăm împreună în proiect?

- Să identificăm și analizăm elementele/factorii ce țin de motivația pentru învățare a elevilor.
- Să adunăm, inventariem și să descriem cele mai frecvente/comune strategii didactice și de motivare a elevilor utilizate de cadrele didactice în practica curentă.
- Să elaborăm materiale de sprijin și recomandări adresate elevilor și cadrelor didactice preocupate de creșterea gradului de motivație și, respectiv, de diversificarea strategiilor de motivare a elevilor pentru învățare.

Teorii /paradigme și modele ale învățării sau ale reușitei

Principalele teorii ale motivației au fost împărțite în trei categorii, în funcție de răspunsul la întrebările-cheie:

- **„Pot eu să rezolv această sarcină?”** (unde contează problematica abilității/capacității);
- **„Vreau eu să rezolv această sarcină?”** (unde contează valoarea pe care elevii o conferă sarcinii de învățare și interesul arătat de ei pentru activitate);
- **„Ce trebuie să fac pentru a rezolva cu succes această sarcină?”** (despre cum ajung elevii să își monitorizeze și să își regleze experiențele lor de învățare).

Principii și strategii de motivare (Jere Brophy)

1. Principii generale¹

- Gândește în termeni de modelare a dezvoltării motivaționale a elevului, nu doar de corespondență cu sistemele motivaționale actuale.
- Fă în așa fel încât și persoana ta, și clasa ta să fie atractive pentru elevi. Uzează de strategii de socializare. Transformă clasa într-o comunitate de învățare, în care membrii ei se angajează în activități de cooperare.
- Evidențiază scopurile de învățare și scopurile raportate la criterii, dar nu bazate pe comparația între elevi (sau pe scopuri de evitare a performanței). Arată-le elevilor că te preocupă așteptările, succesul lor și că ești disponibil să-i ajuți să aibă succes.
- Predă lucrări valoroase, cu scopul de a înțelege, „aprecia” și aplica cele învățate.

2. Strategii de susținere a încrederii elevilor

- Ajută-i pe elevi să-și stabilească scopuri (*goals*), să-și evalueze progresul, să recunoască legătura efort-rezultat. Feedbackul oferit să fie informativ, nu numai note sau comparații.
- Oferă sprijin suplimentar pentru elevii slabi; integrează elevii cu sindrom de nereușită. Ajută-i pe elevii care-și supraprotejează valoarea de sine, trecându-i de la scopuri de performanță la cele de învățare.

3. Strategii de motivare prin stimulente extrinseci

- Laudă și răsplătește progresul spre performanță/standarde de îmbunătățire. Utilizează competiția ocazional, creează oportunități egale de succes și focalizează-te pe scopurile de învățare.
- Laudă și recompensează în moduri care să-i determine pe elevi să-și aprecieze singuri rezultatele/cele învățate.

4. Strategii de conectare la motivația intrinsecă a elevilor

- Răspunde nevoilor de autonomie a elevilor, permite-le să facă alegeri.
- Răspunde nevoilor de competență (implicarea elevilor, feedback imediat, prezentarea semnificației activității).
- Răspunde nevoilor de interconectare (colaborare cu colegii).
- Combină activitățile, de exemplu pe cele practice cu cele intelectuale, stimulează creativitatea, disonanța cognitivă, transformă un conținut abstract în unul personalizat etc .

¹ Jere Brophy: "Looking Back and Ahead: Integrating Motivational Goals into Your Planning and Teaching". În: "Motivating Students to Learn", 2004 (ed. a II-a)

Tehnici și condiții care favorizează motivația elevilor

R. Viau consemnează câteva **tehnici care favorizează motivația elevilor**:

- se începe cu o anecdotă sau cu o problemă de soluționat, care vor trezi interesul și curiozitatea elevilor;
- se prezintă planul expunerii (de. ex., sub formă de întrebări sau de obiective);
- înainte de a explica un concept sau un fenomen se face apel la cunoștințele lor anterioare, întrebându-i cum și-l explică;
- se ilustrează relațiile dintre concepte cu ajutorul schemelor, al tabelelor, al desenelor. Se dau exemple din mediul lor cotidian sau care țin de interesele lor.
- li se cere elevilor să dea ei înșiși asemenea exemple din viața cotidiană;
- se fac analogii sau se folosesc metafore din domeniile care-i interesează;
- pentru fiecare etapă profesorul le oferă un model, aratându-le cum se procedează;
- se utilizează diferite mijloace de învățare (suporturi audiovizuale, afișe etc.).

Condiții pentru o activitate de învățare care stimulează motivația elevilor (R. Viau):

- să fie **semnificativă**, adică să corespundă intereselor, preocupărilor și să se armonizeze cu proiectele personale ale elevilor;
- să fie **diversificată și integrată altor activități** (adică se integrează într-o secvență logică);
- să reprezinte **o provocare** pentru elev (nici prea dificilă, nici prea ușoară);
- să fie **autentică** (să ducă la o realizare/ produs/ rezultat asemănător cu ceva din viața reală);
- să solicite **angajamentul cognitiv** al elevului;
- să-l **responsabilizeze pe elev** permițându-i să facă alegeri;
- să-i permită elevului **să interacționeze și să colaboreze cu ceilalți** (pentru atingerea unui scop comun). Cooperarea suscită în general motivația elevilor, pentru că favorizează percepția despre propriile competențe și despre capacitatea lor de a controla activitatea de învățare. Activitățile axate pe competiție nu-i pot motiva decât pe cei mai puternici, adică pe aceia care au șansa de a câștiga; cei cu nivel mediu sau slabi au tendința să abandoneze.
- să aibă un caracter **interdisciplinar** (conexiunea cu alte domenii de studiu);
- să **formuleze cerințele și condițiile** în care se va desfășura activitatea (necesare pentru angajamentul și perseverența elevului în sarcină);
- să se desfășoare într-o **perioadă de timp suficientă**.

Care sunt semnele că un elev este motivat ?

(în opinia lui Rolland Viau)

Un elev motivat este un elev care se angajează în sarcinile de învățare (angajament cognitiv), consacându-le timpul necesar (perseverență).

- **Angajamentul cognitiv** corespunde gradului de efort mental depus de elev în realizarea activității. Acest efort poate fi apreciat prin observarea tipului de strategie de învățare la care recurge. Dacă el se limitează, de exemplu, la strategii de memorizare, evident că este puțin angajat în plan cognitiv.
- **Perseverența** se traduce prin timpul pe care elevul îl acordă activității: cu cât este mai motivat, cu atât îi va aloca mai mult timp și-și va spori astfel șansele de reușită. Dimpotrivă, lipsa de motivație antrenează tendința de a abandona rapid sarcina sau de a nu face decât minimul necesar.
- **Reușita sau performanța** este, simultan, o consecință și o sursă a motivației pentru că ea influențează pozitiv percepțiile care stau la baza acesteia.

Profesorul cercetător: cercetarea practico-aplicativă

Pentru a iniția o cercetare trebuie să menționăm **scopul cercetării**. Oricare ar fi scopul propus, o etapă necesară o reprezintă documentarea pe tema respectivă. Vom identifica cu prioritate zonele mai puțin cercetate și ceea ce este deja cunoscut. De asemenea, se va identifica un model teoretic care poate fi validat prin cercetarea noastră.

Stabilirea obiectivelor se realizează ținând cont de scopul cercetării și resursele de care dispunem și acestea trebuie să fie formulate conform schemei „SMART” (cel puțin teoretic). SMART înseamnă:

Specific – furnizează informații despre caracteristicile specifice unui anumite cercetări (indică exact ceea ce se dorește să se obțină și nu este interpretabil);

Măsurabil – prezintă aspecte care pot fi măsurate cu unitățile de măsură cunoscute;

Accesibil – înseamnă că un obiectiv poate fi într-adevăr realizat cu resursele disponibile.

Relevant – înseamnă că acesta contribuie la realizarea scopului propus și trebuie să vizeze un anumit impact;

Încadrare în Timp – face referire la un anumit interval de timp, bine precizat.

Metode de cercetare cantitativă

Metoda observației constă în urmărirea unor fenomene, așa cum se desfășoară ele în mod obișnuit.

În cazul unei *teme legate de motivație*, profesorul va observa anumiți indicatori ai motivației, stabiliți în funcție de scopurile urmărite și de teoria pe care își bazează demersul de cercetare. Durata poate fi îndelungată sau scurtă, de câte 10 minute (constând într-o anumită secvență a lecției).

Această metodă însoțește de obicei toate celelalte metode. Instrumentul atașat acestei metode: *fișa de observație/planul de observație* (va conține date generale și rubrici care urmează să fie completate).

Metoda experimentului pedagogic. Cel mai simplu tip de experiment se realizează cu 2 grupe: grupa martor și grupa experimentală. Această metodă presupune crearea unei situații noi aplicate în grupa experimentală, în timp ce în grupa martor situația rămâne neschimbată. În general, se pornește de la presupunerea că inovația va produce o schimbare, de exemplu rezultate școlare mai bune, o mai bună motivare a elevilor etc. Dacă nu există posibilitatea realizării unui experiment în adevăratul sens, se poate realiza un pseudo-experiment (fără clasă de control, în care se măsoară doar efectul unei intervenții).

Metoda anchetei se desfășoară pe baza unui plan și a unor întrebări formulate anterior și aplicate unei persoane sau grup de persoane (interviu, focus grup). Sunt înregistrate răspunsurile (audio, video sau pe hârtie), ezităările, gesturile cu subînțeles, elemente de context.

Metoda chestionarului este o metodă de colectare a informațiilor utilizând un instrument numit chestionar. Întrebările dintr-un astfel de instrument pot fi închise, precodificate (cu răspunsuri la alegere), semideschise sau deschise. Răspunsurile pot fi scalate (metoda scârilor de opinii și opinii sau a scârilor de apreciere, o variantă a itemilor precodificați).

Ipotezele sunt în general definite prin reformularea obiectivelor, astfel încât relațiile dintre variabile să devină mai clare. Exemplu: *Cu cât crește nivelul de anxietate față de o disciplină, cu atât performanțele școlare vor fi mai modeste.*

Metodologia pe care urmează să o utilizăm este cea care determină **tipul cercetării**. Pentru cercetările diagnostice/observaționale analizăm factorii și rezultatele fără a interveni în vreun mod. Cercetările experimentale sunt cele în care se intervine și se măsoară rezultatul intervenției. În orice cercetare sunt utilizate metode de colectare și de analiză a datelor, interpretarea rezultatelor fiind o componentă care ține de abilitățile și experiența profesorului cercetător și de metodele utilizate.

Sunt două **tipuri de metode** pe care le puteți utiliza pentru colectarea datelor: *metode calitative* și *metode cantitative*.

Metodele calitative au o arie mai restrânsă (se colectează date de la un număr restrâns de persoane). Cel mai des utilizate sunt discuțiile individuale și de grup, studiul documentelor școlare și al produselor realizate de elevi. Pentru a face o analiză coerentă, este de preferat ca profesorul să stabilească criterii și indicatori care să permită anumite delimitări pentru analiză și interpretare.